

UDK: 502.7:619

FAVQULODDA VAZIYATLARDA VETERINARIYA NAZORATI TADBIRLARINI TASHKIL ETISH

Mustafayev Bahodir Botir o'g'li

Magistr, Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va
biotexnologiyalar universiteti

Xosilbekov Aqnazar Yadgarovich

Dotsent, Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va
biotexnologiyalar universiteti

Davlatov Ravshan Berdiyevich

Professor, Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va
biotexnologiyalar universiteti

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada respublikamizda yuz berishi mumkin bo'lgan favqulodda vaziyatlarda aholi hayoti xo'jaliklarida veterinariya-sanitariya tadbirlarini tashkil etish va o'tkazishdagi dolzarb masalalar yoritilgan.

Kalit so'zlar: favqulodda holat, hayvonlar hayotini muxofaza qilish; texnogen; tabiiy tUSDagi favqulodda vaziyatlar.

ABSTRACT

This article covers the current issues of organizing and conducting veterinary-sanitary measures in households in emergency situations that may occur in our republic.

АННОТАЦИЯ

В данной статье освещены актуальные вопросы организации и проведения ветеринарно-санитарных мероприятий в хозяйствах при чрезвычайных ситуациях, которые могут возникнуть в нашей республике.

KIRISH

Favqulodda vaziyat-bu muayyan hududda o'zidan so'ng inson va hayvonlarning qurbon bo'lishi, ularning sog'ligi yoki atrof muhitga ziyon yetkazishi, kishilarning hayotiga kattagina moddiy zarar hamda uning buzilishiga olib kelishi mumkin bo'lgan

yoki olib kelgan halokat, stixiyali falokat, epidemiyalar, epizootiyalar natijasida yuzaga kelgan holatdir.

Favqulodda vaziyatlar davlat tizimining yaratilish mohiyati respublikamiz hududlarida sodir bo'lishi mumkin bo'lgan tabiiy va texnogen tusdagi favqulodda vaziyatlarning sodir bo'lishi ehtimoli yuqori ekanligidadir.

Har qancha oldini olinishiga qaramasdan favqulodda vaziyatlar sodir bo'lib turar ekan, ularni bartaraf etish uchun ma'lum kuch va vositalar zarur bo'ladi. Favqulodda vaziyatlar oqibatlarini bartaraf etishda, sodir bo'lgan favqulodda vaziyatning turi, xususiyatiga muvofiq maxsus kuchlar jalb qilinadi. Bunday vaziyatlarda favqulodda vaziyat vaqti va boshqa xususiyatlarga alohida e'tibor berilib, zudlik bilan ishga kirishiladi.

Favqulodda vaziyatlarda ularning oldini olish va harakat qilish davlat tizimining kuchlari nafaqat respublikamiz hududlarida sodir bo'lgan noxush vaziyatlar oqibatlarini bartaraf etishda, balki qo'shni va uzoq xorijiy mamlakatlarda yuz bergan favqulodda vaziyatlarda ham insonparvarlik burchlarini ko'rsatish mumkin. Bunga misol qilib qardosh Turkiya davlatida yuz bergan favqulodda vaziyatni va u yerda respublikamiz favqulodda vaziyat vazirligi tomonidan insonparvarlik ishlarini, qutqaruv ishlarini amalga oshirganini ko'rsatish mumkin. Bunday ishlarni amalga oshirish uchun ular albatta taktik tayyorgarliklardan o'tishlari, doimo jangovar holatda bo'lishlari uchun o'quv-mashq amaliyotlarida murakkab vazifa va topshiriqlarni amalga oshirishlari zarur.

Favqulodda vaziyatlarning tabiiy tusdagi vaziyatlari: geologik xavfli hodisalar (zilzila, yerning ko'chishi, o'pirilishi...) gidrometeorologik xavfli hodisalar (suv toshqinlari, suv to'planishi, sellar hosil bo'lishi, qor ko'chkilari, kuchli shamollar, dovullar, jala va boshqa vayronkor gidrometeorologik hodisalari ko'plab uchrab turadi. Bunday vaziyatlar respublikamiz hududlarida ham ko'plab sodir bo'lmoqda. So'ngi yillarda iqlimning o'zgarishi anomal sovuqlar va haroratning yoz paytlarida keskin ko'tarilishi oqibatida ko'plab noqulay holatlarni olib kelmoqda. Bundan tashqari epidemiologik o'ta xavfli infeksiyalar holatlarga ham guvoh bo'lmoqdamiz. COVID-19 pandemiyasini bunga misol qilishimiz mumkin.

Epizootologik vaziyatlar (zooantroponoz infeksiyalar - sibir yarasi (kuydirgi), quturish, epizootiya), epifitosek vaziyatlar (o'simliklar yoppasiga nobud bo'lishi) kuzatilishi mumkin. Favqulodda vaziyatlarning texnogen tusdagilariga: Transport avariylari, kimyoviy xavfli obyektlar avariylari, yong'in portlashi xavfi, energetik komunal tizimdagi bino konstruksiyalarining to'satdan buzilishi va radioaktiv xavfli avariylar kiradi. Hayvonot olamini, tabiatni va boyliklarini asrash, favqulodda vaziyatlarning oldini olish, bunday holatlar yuzaga kelganda ularga yordam ko'satish insoniyat oldidagi eng muhim mottomlardan biridir. Chunki, favqulodda

vaziyatlarda, kuchli bo‘ronlar yoki tornadolar paytida hayvonlarni evakuatsiya qilish vaqti cheklangan yoki umuman bo‘lmasligi mumkin. Bunday paytda hayvonlarni ochiq havoda bog‘lab qo‘ymaslik talab etiladi. Chunki ular havoda uchib kelayotgan jismlardan, ko‘plab tushayotgan tuzilmalardan himoyalana olmay qolishi mumkin. Agar xavfsiz joyga ko‘chirish imkoni bo‘lmasa tor va kichik o‘lchamli xonada xavfsizroq saqlaganligi uchun u yerlarga ko‘chirish zarur bo‘ladi. Favqulodda vaziyatlarda hayvonlar odamlar bilan birga ko‘chirilishi zarur. Chunki odamlarning hayoti uchun zarur ozuqalarni hayvonlardan olishi mumkinligini inobatga olsak ularni albatta asrashimiz zarur.

Tinchlik va urush davrida favqulodda vaziyatlarda qishloq xo‘jalik hayvonlarini himoya qilishning ikki usuli mavjud: 1- hayvonlar guruhini himoya qilish ; 2-shaxsiy himoya vositalaridan foydalanish. Guruhni himoya qilishi hayvonlarning butun guruhlariga zarar yetishining oldini olishga qaratilgan. Ammo hayvonlar uchun mo‘ljallangan xonalar va hududning tabiiy himoya xususiyatlaridan foydalaniladi. Bu usul eng samarali hisoblanib quydagilarni o‘z ichiga oladi.

-chorvachilik binolaridan tegishli tayyorgarlikdan o‘tkazish va ozuqa zaxirasini yaratgandan keyin foydalanish; -hayvonlarni evakuatsiya qilish; -davolash; - hashoratlar chaqishi, yuqumli kasalliklar patogenlarini tashuvchilardan profilaktik davolash; -radioaktiv moddalarni tanadan tez chiqarish maqsadida hayvonlarni antinurlantiruvchi dorilardan foylanalish va kompleksonlar berish.

Tabiiy ofatlar: -suv toshqini paytida qishloq xo‘jalik hayvonlarini zudlik bilan haydab nisbatan baland joylarga olib chiqish talab qilinadi. Hayvonlarni evakuatsiya qilish rejasi tinchlik paytda ishlab chiqilishi va barcha xodimlar tashgan bo‘lishi zarur; suv bosish xavfi katta bo‘lsa transportlardan foydalaniladi;evakuatsiya paytida hayvonlarni oziqlantirish ishlari tashkillashtirilishi zarur.

kutilyotganda yaylovdan hayvonlarni yaqin binolarga, hovlilarga joylashtirish, bunday imkoniyat bo‘lmaganda yer redefining pana joylariga haydash lozim bo‘ladi. Bunday vaziyatlar kutulishi mumkin joylarda panalash joylariga ozuqa zaxiralari, suv zaxirasi yaratiladi.Shu bilan birgalikda sigirlarni sog‘im, oziqlantirish, axlatlarini tozalash ishlari rejalashtiriladi. Bundan tashqari cho‘ponlar uchun ham dam olish xonasi bo‘lishi va bu xonada o‘t o‘chirish vositalari, tibbiy aptechka bilan jihozlangan bo‘lishi lozim.

Qor ko‘chkilari yuz berganda hayvonlar qo‘ralardan, og‘illardan chiqarimasdan oziqlantirish, sug‘orish va boshqa ishlar amalga oshiriladi. Qor bosib qolganda zudlik bilan ventilyatsiya yo‘llarini ochish talab etiladi.

Yong‘in sodir bo‘lganda hayvonlarni zudlik bilan binolardan chiqariladi. Bunda asosiy muammo hayvonlar qo‘rqib, hurkib odamlar hayotiga xavf tug‘dirishi mumkin.

Shu sababli yong'indan chiqarishda oldindagi hayvonlar boshiga yoping'ich foyda beradi. Qolgan hayvonlar ular ortidan harakatlanadi.

Binolarning vayron bo'lishi (zilzila) mumkin bo'lgan yoki yuz bergan holatda kuchli ta'sirlangan, yarador bo'lgan hayvonlarni so'yish uchun uchun yuboriladi. Bu o'tovlar yoki dala so'yish punktlarida amalga oshiriladi. Dala so'yish punkti jihozlari tinchlik davrida hozirlangan va barcha jihozlar sanitaiya-gigiyena holatiga mos bo'lishi ta'minlanadi. Yengil jarohatlanganlar vrachlar tomonidan davolanadilar. Shu sababli vetpunktlar alohida tashkil etiladi. Bunday holatdagi elektr energiyasi bo'lmasligi inobatga olish avtonom elektr manbasi bilan jihozlanishi zarur.

Radioaktiv changlar bilan zararlanishi: Bunday vaziyatlarda hayvonlar binolardan chiqarilmasdan eshik va derazalar bir necha qavat somon va ko'mir kukuni aralashmasi qoplarga solinib berkitiladi. Radiatsiya xavfi bo'lganda binolar havoni tozalovchi, filtrli ventilyatsiya qurilmasi bilan jihozlanishi 15 kunga yetadigan toza suv va ozuqa zaxirasi jamg'arib qo'yiladi.

Bino devorlari beton, oxak aralashmasi bilan suvalishi, tuproq bilan imkon darajasida devorlar ko'milishi, ortiqcha oynalar va tuynuklar g'isht bilan germetik yopilishi kerak. Ozuqa zaxirasi miqdoriga qarab: xashak 5-6 kg/sutka, suv 20-30 l/sutka qilib belgilanadi.

Xizmat ko'rsatuvchi xodimlar maksimal darajada kamaytiriladi.

Bu holat maxsus xizmat hodimlari tomonidan radiatsiya nazorati to'g'risida ma'lumot berilganiga qarab o'zgarishi mumkin.

XULOSA

Favqulodda vaziyatlar kutilmagan paytda sodir bo'lishini inobatga olgan holda yuqorida sanab o'tilgan chora tadbirlarni tinchlik paytida hozirlab qo'yishni talab etiladi. Shundagina chorva hayvonlarini hayotini, sog'ligini saqlab qolishga erishish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI: (REFERENCES)

1. “Aholini va hududlarni tabiiy hamda texnogen xususiyatli favqulodda vaziyatlardan muhofaza qilish to‘g‘risida”gi qonun. 1999 yil 20 avgust.
2. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining “O‘zbekiston Respublikasi Favqulodda vaziyatlar vazirligining faoliyatini tashkil etish masalalari to‘g‘risida”gi qarori. 1996- yil 11-aprelda qabul qilingan 143-sonli.
3. O‘zbekiston Respublikasida odamlar va hayvonlarning quturish kasalligiga qarshi kurashishni kuchaytirish chora-tadbirlari to‘g‘risida (1996 yil 18 yanvar, 32-sonli);
4. “Favqulodda vaziyatlar davlat tizimining favqulodda vaziyatlarni bartaraf etish kuchlari va vositalari” (ma’ruza matni) Toshkent, FMI, 2000 yil.
5. A.Q.Nurxo‘jaev, M.YU.YUnusov, I.X.Xabibullaev “Favqulodda vaziyatlar va muhofazasi tadbirlari”, Toshkent, 2001 yil.
6. A. Nurxodjaev. “Tabiiy ofatlar, hosil bo‘lishi, tasnifi, aholi va hududlarni muhofaza qilish qoidalari”, Toshkent, FMI, 2006 yil.

Saytlar:

1. w.w.w vza.uz favqulodda vaziyatlarda nima qilishni bilasizmi.
2. student.net защита сельскохозяйственных животных
3. ru.bellaribriards.cz готовность домашних животных к стихийным бедствиям